

HISTORYK SZTUKI I URBANISTA Z WRAŻLIWOŚCIĄ ANTROPOLOGICZNĄ - SYLWETKA JANUSZA KUBIAKA

Posted on 5 kwietnia 2024

90 lat temu urodził się Janusz Kubiak – autor ponad pięćdziesięciu studiów historyczno-urbanistycznych, którego celem była ochrona zabytków i historycznych przestrzeni jako elementów kształtujących życie społeczne.

W 1981 roku Zespół Ekspertów Międzyresortowej Komisji ds. Rewaloryzacji Miast i Zespołów Staromiejskich wydaje Wytyczne do opracowania problematyki ochrony wartości kulturowych w planach zagospodarowania przestrzennego. Czyta je Janusz Kubiak, historyk sztuki i urbanista z ponad dwudziestoletnim doświadczeniem w opracowywaniu studiów miast historycznych. Jego spojrzenie na kwestie rewaloryzacji obszarów zabytkowych jest nieco odmienne, akcentuje on przede wszystkim rolę lokalnej społeczności i dwa lata później w swoim komentarzu do Wytycznych pisze:

"Trapi mnie myśl, że i w studiach historyczno-urbanistycznych dominuje metoda ewidencjonowania i liczenia samych zabytkowych kamieni i belek, składających się na zabudowania, pomijamy zaś wiążącą te elementy sferę społeczno-kulturową"

"Rzadko o nich pamiętamy, a już całkowita ich „eksmisja” następuje po przeprowadzeniu procesu rewaloryzacji czy konserwacji zespołu staromiejskiego. W tym może tkwią źródła naszych niepowodzeń i niemożności znalezienia wspólnego języka z mieszkańcami rewaloryzowanych miast, choć w naszych elaboratach mogą przeczytać, że zespoły staromiejskie tworzą przestrzeń społeczną!"

"Czy mamy świadomość, że w jakimś stopniu podobna operacja na żywej tkance społecznej dokonuje się w czasie słynnych rewaloryzacji? (...) W swych badaniach środowiska kulturowego człowieka niby jesteśmy bardzo już blisko ludzi, opisując ich stare domostwa, a nawet interesując się ich zabytkowym odzieniem, nie mamy jednak pojęcia o sednie sprawy, o tkance społecznej i jej kulturze."¹

Janusz Kubiak urodził się 5 kwietnia 1934 roku w Tczewie. Kształcił się w Warszawie, najpierw ukończył studia magisterskie z historii sztuki na Uniwersytecie Warszawskim, potem Podyplomowe Studium Planowania Przestrzennego na Politechnice Warszawskiej, którego był pierwszym dyplomantem – historykiem sztuki. Odbił również podyplomowy kurs metodologii badań nad sztuką na Uniwersytecie Warszawskim.

Do 1960 roku pracował w Polskim Radiu, co poskutkowało perfekcyjnym opanowaniem polszczyzny - *"odtąd słynął Janusz z pięknego*

*języka polskiego, logiki wywodu, umiejętności dobierania właściwych akcentów zamykających wypowiedź — czy to pisaną, czy mówioną*². Następnie rozpoczął pracę w Przedsiębiorstwie Państwowym Pracowni Konserwacji Zabytków w Warszawie. Od 1976 roku był członkiem zarządu, a następnie kierownikiem Pracowni Badań Urbanistycznych.

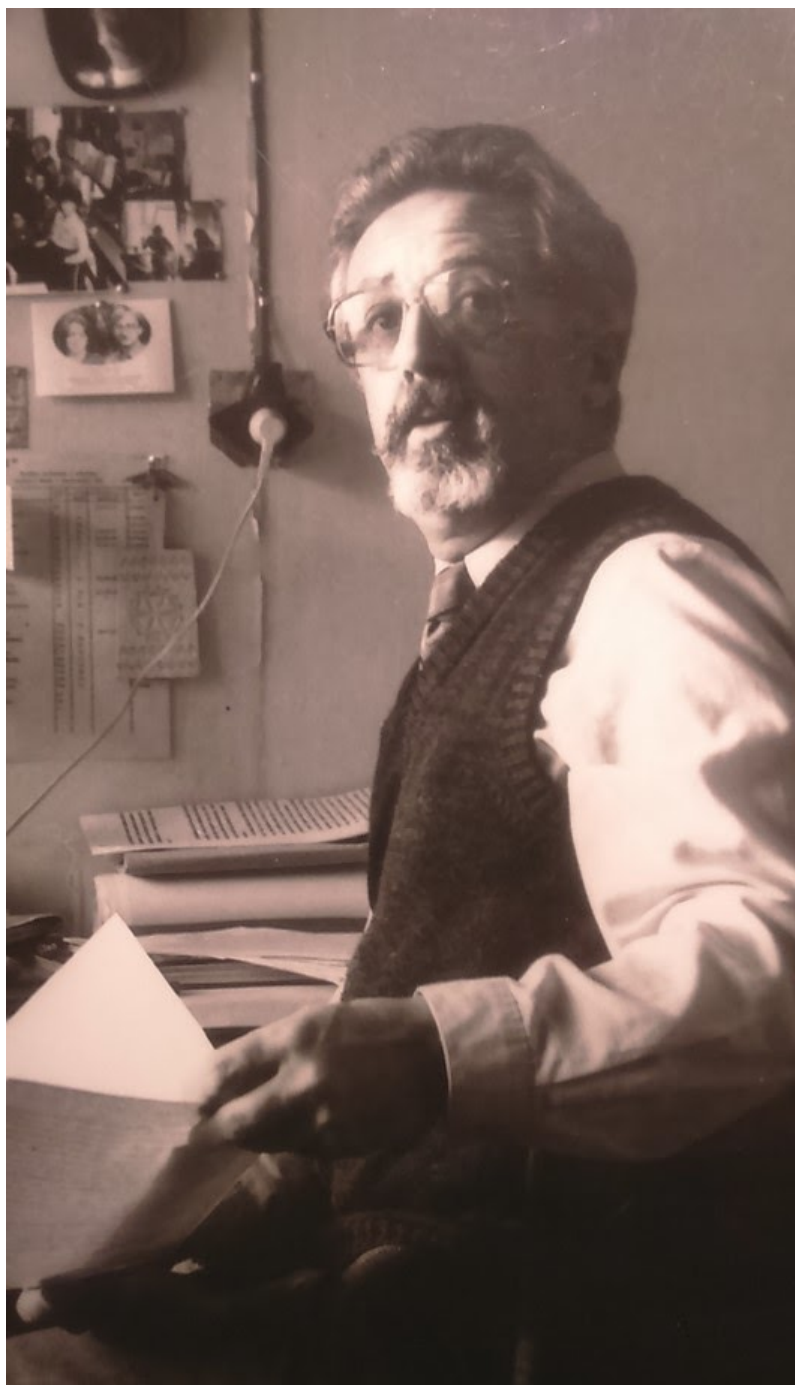
Głównym tematem jego zainteresowań badawczych była architektura i urbanistyka, w szczególności upodobał sobie małe ośrodki miejskie na Mazowszu, Podlasiu czy Kielecczyźnie. Bliskie mu były zagadnienia związane z życiem społecznym toczącym się w historycznych zespołach miejskich. Jego koledzy po fachu sądzili, *„że przemawiało za tym Jego specyficzne podejście do tematu. Nie tracił bowiem nigdy z pola widzenia problemów społecznych, mając zawsze na względzie to, że ostatecznym celem owych studiów i formułowanych postulatów oraz wniosków konserwatorskich był człowiek. Wydaje się, że w niedużej skali miast, których badania tak chętnie podejmował, był w stanie uchwycić i trafnie określać charakterystyczne cechy „rodzinnej przestrzeni życiowej”*³.

W dorobku Janusza Kubiaka znajdują się 53 studia historyczno-urbanistyczne, które uważał za *„najobszerniejsze kompendium wiedzy na temat historii miasta, opracowane zgodnie z metodologią badań historycznych, a nie instrukcją urbanistyczną”*⁴, a także 19 dokumentacji historyczno-architektonicznych oraz ponad trzydzieści innych artykułów naukowych oraz popularnonaukowych. Część tej spuścizny, m.in. opracowania autorskie, fragmenty opracowań zbiorczych, wypisy archiwalne i bibliograficzne, znajduje się w [Archiwum NID](#).

Janusz Kubiak działał w Stowarzyszeniu Historyków Sztuki, Towarzystwie Urbanistów Polskich oraz NSZZ „Solidarność”. Był redaktorem „Ochrony Zabytków” i „Spotkań z Zabytkami”. We wspomnieniach pisano o nim:

„Podstawową cechą osobowości Janusza była otwartość na sprawy ludzkie, wynikała ona z wrażliwości, starannie zresztą skrywanej za nikłym uśmiechem i pogodnym wyrazem twarzy, z którymi każdy Go pamięta. Nie było kłopotów wśród znajomych czy przyjaciół, wobec których pozostałby obojętny. Nie odmawiał udziału we wszelkiego rodzaju akcjach czy pracach społecznych.”

Janusz Kubiak zmarł w 1982 roku.

Janusz Kubiak, fot. Wikimedia Commons

Bibliografia: